

розробки спеціальної методики формування вмінь професійно-орієнтованого спілкування студентів немовних спеціальностей. Відповідно, слід створити комплекс завдань для реалізації такої методики, що й стане предметом наших подальших наукових розвідок.

Література

1. Алхазішвілі А. А. Основы овладения устной иностранной речью / А. А. Алхазішвілі. – М.: Просвещение, 1988. – 128 с.
2. Беляева Е. И. Употребление форм со значением желательности (оптатива) в английском языке (Социолінгвістический аспект) / Е. И. Беляева // Иностранные языки в школе – 1983. – № 2. – С. 97-100.
3. Берман И. М. Речевая ситуация и ситуативная направленность упражнений / И. М. Берман, В. А. Бухбиндер, В. Н. Очкасова // Иностран. яз. в высшей школе. – 1975. – Вып. 10. – С. 33-38.
4. Вербицкий А. А. Человек в контексте речи: формы и методы активного обучения / А. А. Вербицкий. – М.: Знание, 1990. – 64 с.
5. Дианова Е. М. Ролевая игра в обучении иностранному языку (Обзор зарубеж. метод, л-ры) / Е. М. Дианова, Л. Т. Костина // Иностран. языки в шк. – 1988. – № 3. – С. 90-92.
6. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность / А. А. Леонтьев. – М.: Просвещение, 1969. – 214 с.
7. Несмелова И. А. Использование компьютерных моделей в процессе формирования естественно-математических понятий: Автореф. дисс. на соискание научн. степени канд. пед. наук: 13.00.01 „Общая педагогика, история педагогики и образования” / И. А. Несмелова. – Саранск, 1999. – 15 с.
8. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е. И. Пассов. – М.: Русский язык, 1989. – 277 с.
9. Попович М. В. Поняття „дискурс” у метафоричному та логіко-лінгвістичному розумінні / М. В. Попович // Філософська думка. – 2003. – № 1. – С. 27-36.
10. Рогова Г. В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Г. В. Рогова, Ф. М. Рабинович, Т. Е. Сахарова. – М.: Просвещение, 1991. – 228 с.
11. Филатов В. М. Методическая типология ролевых игр / В. М. Филатов // Иностран. языки в шк. – 1988. – № 2. – С. 25-30.
12. Харитонова Л. О. Формирование готовности будущих учителей иностранного языка к использованию информационных технологий в профессиональной деятельности: дисс. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.08 / Харитонова Лилия Александровна. – Чебоксары, 2005. – 204 с.
13. Якубовски М. А. Математическое моделирование профессиональной деятельности учителя. Монография / М. А. Якубовски. – Под ред. И. М. Козловской. – Львів: Євросвіт, 2003. – 428 с.
14. Ellis M., Johnson Ch. Teaching Business English. – Oxford: Oxford University Press, 1994. – 237 p.
15. Rivers W. M. Communicating Naturally in a Second Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 1996. – 243 p.

Надійшла до редколегії 27.09.2009

УДК 378

Тришин В. В.

СУЧАСНІ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті розглянуті технології та тенденції використання та подальшого розвитку дистанційної освіти. Визначена ефективність та своєчасність розгортання систем дистанційної освіти. Надано приклади використання діючих систем в Україні. Ключові слова: мережі, Інтернет, дистанційна освіта, технологія, інтеграція.

***Тришин В. В. Современные системы дистанционного образования в Украине.** В статье рассмотрены технологии и тенденции использования и дальнейшего развития дистанционного образования. Определена эффективность и своевременность развертывания систем дистанционного образования. Приведены примеры использования действующих систем в Украине. Ключевые слова: сети, Интернет, дистанционное образование, технология, интеграция.*

***Trishin V. V. Modern systems of the controlled from distance education in Ukraine.** In article technologies and tendencies of use and the further development of remote formation have been considered. Efficiency and timeliness of expansion of systems of remote formation is defined. Examples of use of systems operating for today in Ukraine are resulted. Key words: networks, internet, controlled from distance, education, technology, integration.*

Технологія навчання розглядається за документами ЮНЕСКО як системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань із врахуванням технічних і людських ресурсів і їхньої взаємодії. Існує розгалужена класифікація технологій навчання, яка включає в себе технічні, економічні, соціальні, інформаційні, педагогічні, психологічні та управлінсько-організаційні технології. Ефективність останніх розширює можливості використання усіх інших технологій навчання, тому в статті розглянуто саме управлінсько-організаційні аспекти використання новітніх технологій навчання, а саме – дистанційну освіту в Україні на загальнодержавному рівні. Метою використання новітніх технологій навчання є підвищення якості і забезпечення доступності освіти на рівні європейських стандартів. Актуальними завданнями на цьому шляху є наступні:

- розвиток системи освіти протягом життя. Одним із ключових напрямів тут постає розвиток дистанційної освіти, доступної максимальній кількості громадян і здатної забезпечити належну якість освіти;

- інтеграція освіти і науки, що є необхідною умовою забезпечення якості освіти та її живого розвитку;

- удосконалення системи зовнішнього незалежного оцінювання, спрямоване на забезпечення обох напрямів: якості і доступності освіти.

В Україні 7 липня 2000 року було створено Український центр дистанційної освіти (УЦДО) Національного технічного університету України „КПІ”, який покликаний забезпечувати розробку концепції дистанційної освіти в Україні, юридичної та правової бази дистанційної освіти України, методичної бази дистанційної освіти України, дистанційних курсів на основі сучасних комп’ютерних технологій, координацію Українських навчальних організацій в галузі дистанційної освіти, підготовку, перепідготовку, сертифікацію спеціалістів із використанням сучасних комп’ютерних платформ дистанційної освіти [1]. 21 січня 2004 року наказом Міністерства освіти і науки України було затверджено Положення про дистанційне навчання. Метою Програми визначено забезпечення широкого доступу населення до освітніх ресурсів і створення умов для безперервного навчання впродовж усього життя шляхом розвитку систем дистанційного навчання на основі новітніх педагогічних, інформаційних та телекомунікаційних технологій. Важливим кроком стало прийняття у 2005 році Державної програми „Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці” на 2006-2010 роки, яку було розроблено Міністерства освіти і науки України на виконання указу Президента України „Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні”. Проте у цій програмі основна увага приділяється вирішенню технічних аспектів (оснащення технікою, розробка програмного забезпечення тощо), що при всій важливості не вирішує проблеми в цілому.

На сьогодні розвиток дистанційної освіти в Україні поки що відстає від світового і європейського рівня, залишаючись переважно у сфері спеціалізованих курсів за окремими напрямками (мовні, бухгалтерські тощо), а на рівні вищої освіти – у зародковому стані в компетенції окремих ВНЗ. Водночас спостерігається значне збільшення кількості студентів ВНЗ в Україні [2, с. 229]. Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України у січні 2004 р., дозволяє запропонувати декілька пріоритетних завдань, спрямованих на забезпечення впровадження дистанційної освіти у вищих навчальних закладах України. Це різноаспектне визначення змісту та особливостей дистанційного навчання висуває на перший план такі завдання:

- здійснення нормативно-правового, організаційного, науково-методичного, інформаційно-телекомунікаційного, матеріально-технічного, кадрового, економічного та фінансового забезпечення системи дистанційного навчання;

- удосконалення структури в системі дистанційного навчання шляхом розширення мережі її центрів;

- забезпечення контролю якості в системі дистанційного навчання за рахунок упровадження в практику експертизи курсів і технологій дистанційного навчання;

– забезпечення професійної підготовки та психологічної підтримки окремих груп населення, зокрема безробітних, громадян з особливими потребами, військовослужбовців строкової служби тощо.

Одним із важливих завдань Болонського процесу є впровадження, розвиток і підтримка системи навчання протягом життя. Ефективним шляхом вирішення цього завдання є широке використання можливостей дистанційної освіти, що знайшло відображення у ряді документів, прийнятих у Європі за останнє десятиліття. Зокрема, у Резолюції Ради Європи від 13 липня 2001 року „Про електронне навчання” [3] перед країнами-учасницями поставлено завдання „використовувати потенційні можливості мережі Інтернет, мультимедійних і віртуальних засобів для більш успішної і швидкої реалізації навчання протягом життя як основного принципу освіти, а також для забезпечення доступу до освіти й підготовки для всіх осіб, зокрема для тих, чий доступ обмежений через соціальні, економічні, географічні або інші причини”. Ще раніше, у січні 1987 року, була заснована Європейська асоціація університетів дистанційного навчання (EADTU) для сприяння співробітництву між європейськими організаціями відповідного профілю. Сьогодні до EADTU входить 21 член від 19 країн, які забезпечують дистанційне навчання більше 2 млн. студентів [4]. Вказана тенденція притаманна не лише розвиненим країнам. Цим шляхом ідуть і країни Азії, Африки, Латинської Америки.

Використання електронних технологій у сфері освіти дозволяє значно зменшити витрати на підготовку спеціалістів. За даними ЮНЕСКО електронне навчання одного студента приблизно втричі дешевше навчання в системі традиційної освіти тієї ж країни [5]. Це дозволяє зменшити навантаження на державний бюджет з одного боку, а з іншого – полегшує отримання освіти представникам соціально вразених верств населення, а також особам з особливими потребами. Крім того, гнучкість електронного навчання, можливість працювати в асинхронному режимі і різноманітні методики представлення навчальних матеріалів імпонують дорослим студентам, які не мають можливостей увесь свій час присвячувати навчанню.

Інтеграція освіти і науки є важливим фактором підвищення ефективності та якості вищої освіти, а відтак її конкурентоспроможності на європейському та міжнародному ринку освітніх послуг. Поєднання дослідницьких і навчальних програм у сучасному університеті є важливим принципом Болонського процесу і реалізується у декількох аспектах:

- підвищення якості навчання (навчання через дослідження);
- отримання ВНЗ альтернативних джерел прибутку;
- перехід до „діалогового” процесу навчання (реалізація моделі „суб’єкт-суб’єкт” у взаємовідносинах „викладач-студент”);
- розширення можливостей працевлаштування для випускників ВНЗ, які брали участь у дослідницьких проектах на замовлення суб’єктів різних секторів економіки (державного, підприємницького чи неприбуткового).

Для керівництва діяльністю по впровадженню дистанційного навчання, згідно положенню, передбачена організація різнорівневих центрів системи дистанційного навчання, серед яких головний центр забезпечує координацію робіт з розвитку цієї системи навчання. Регіональні центри, створені як структурні підрозділи провідних навчальних закладів в обласних центрах України, забезпечують розробку та накопичення банку атестованих дистанційних курсів, а також перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів з технології дистанційного навчання. Базові центри, що плануються як структурні підрозділи провідних вищих навчальних закладів за одним чи декількома напрямками підготовки будь-якої галузевої належності, забезпечують розробку дидактичного і методичного матеріалу для дистанційних курсів у межах певного напрямку підготовки. Локальні центри системи дистанційного навчання здійснюють упровадження в навчальний процес новітніх методик організації та технологій дистанційного навчання.

„Дистанційна освіта” набуває сьогодні все більшої популярності. Вона завойовує чільне місце поряд із стаціонарною формою навчання, створює конкуренцію заочній. У наш час досить актуальною на ринку праці є кваліфікація кадрів. Потенційні робітники відчують необхідність здобуття нових навичок і вмінь. З іншого боку, керівники підприємств та установ з метою

успішної діяльності своїх співробітників стикаються з потребою додаткового їхнього навчання без відриву від виробництва та в найкоротші строки. Ось тут на допомогу і приходиться дистанційна освіта. За наявності сучасних комп'ютерних технологій та Інтернет вона стає зручною та доступною. Адже навчання відбувається у вільний час, у комфортних для студента умовах – вдома чи на роботі. На відміну від заочної форми навчання, де контроль за вивченням матеріалу припадає на певний час (зокрема на період сесії), то дистанційна освіта дозволяє контролювати знання після кожного пройденого курсу – має більш гнучкий графік складання іспитів. Ще однією перевагою дистанційної освіти є постійна підтримка викладачів: студент може відіслати повідомлення з питанням, що його цікавить, і викладач відповість, як тільки отримає його.

Для дистанційного навчання з використанням комп'ютерних технологій існує багато систем-оболонки. В основному вони є закордонними розробками, і принцип їхнього функціонування стандартний – це розподіл навчальної програми на курси. Серед найпопулярніших систем дистанційної освіти можна назвати такі: Ilias, Moodle, Lotus. Перші дві – системи з відкритим кодом (Open Source), тобто вони розповсюджуються безкоштовно та дозволяють редагувати й змінювати програмний код відповідно до потреб. Остання, Lotus, вимагає сплати за ліцензію на встановлення та не є системою Open Source.

Цікавим прикладом застосування дистанційної освіти є Міжрегіональна Академія Управління Персоналом (МАУП). Тут систему дистанційного навчання добре налагоджено, і працює вона вже довгий час. Створення центру дистанційної освіти в МАУП ініціювало керівництво, виділило відповідні кошти та провело навчання співробітників. Було розроблено курси відповідно до навчальних планів спеціальностей, і у 2001-2002 роках виконано роботи по розробці та адаптації сайту. Комп'ютерний центр університету поступово розширився до Інституту прикладної математики та інформаційних технологій, що забезпечило базу для розвитку дистанційної освіти в цьому навчальному закладі. Дистанційне навчання у цьому закладі повністю проходить через Інтернет, на відміну від багатьох інших університетів студенти не приїжджають до Києва на період сесії. Всі завдання, контрольні, заліки та навіть іспити вони отримують та складають посередництвом Інтернету через сайт дистанційної освіти МАУП. Також студенти можуть консультиватися у викладачів у так звані офісні години (у розкладі зазначено час онлайн-присутності викладачів) у режимі реального часу чи надіслати їм приватне повідомлення. Після вивчення певного курсу студенти складають залік чи іспит під час сесії (двічі протягом навчального року). По закінченню 2,5-річного терміну навчання студент складає державні іспити та пише дипломну роботу, яку має захистити. Обидві процедури відбуваються в приміщенні університету в Києві. Студенту, який успішно закінчив навчання, видаються два дипломи – державного зразка та міжнародний диплом, і йому присвоюється ступінь магістра з обраної спеціальності. Це означає, що студентом дистанційної форми навчання може бути лише той, хто вже має одну вищу освіту і прагне опанувати другу.

Прикладом використання системи „ІЛІАС” є Київський національний університет ім. Т. Г. Шевченка. Запровадження дистанційної освіти в університеті розпочали з системи Learning Space. Згодом керівництво Обчислювального Центру, зваживши вади LS (платний ресурс, закритий код, залежність від розробників тощо), почало пошук нової системи для дистанційної освіти. Створювати щось нове було недоцільним, тому університет обрав ІЛІАС, систему з відкритим кодом, що написана на PHP і дозволяє вносити необхідні зміни. Група розробників переклала ІЛІАС-2 українською мовою, і він став офіційним українським перекладом ІЛІАСу. Після цього до системи було внесено деякі зміни відповідно до потреб університету: база даних з інформацією про всіх студентів, викладачів та їхніх навчальних навантажень. Все це було інтегровано в базу даних ІЛІАСу. Таким чином, розпізнавання особи, що реєструється (студент чи викладач), відбувається автоматично на основі інформації з баз даних.

У російському каталозі MOODLE міститься багато сайтів, які використовують цю систему як оболонку для дистанційної освіти. Це свідчить про те, що дистанційне навчання динамічно розвивається у цій країні. Деякі університети вже мають налагоджену систему дистанційної освіти, інші тільки розпочинають її освоєння. Використання сайту дистанційної освіти для

внутрішніх потреб (наприклад, у локальній мережі, поки йде розробка курсів для розміщення в Інтернет) не є рідкістю, тому такий вид додаткових занять для студентів, які навчаються на стаціонарі чи заочно, дуже популярний.

Сайт дистанційної освіти „Києво-Могилянської академії” також використовує систему MOODLE. Могилянка – єдиний із київських ВНЗ, яка запроваджує свій проект дистанційного навчання на базі цієї системи [6].

Дистанційна освіта використовується не лише у навчальних закладах, але й в інших установах. Наприклад, ЗАТ „Торг контракт” у м. Запоріжжя – це невелике, але перспективне підприємство, що використовує дистанційну освіту на основі системи MOODLE для навчання своїх співробітників. Спочатку систему було встановлено всередині корпоративної мережі (Інтранет). Ідея виявилася цікавою для партнерів підприємства, і в березні 2004 року такий сервіс було запроваджено в Інтернет. Підприємство знайшло підтримку у держкомпідприємництва і Запорізької державної інженерної академії, і тепер „Центр Дистанційної освіти” набуває рис сервісу для малого та середнього бізнесу. Зараз сервісом користуються близько 200 активних слухачів не тільки з України, але й країн Рунету. Керівництво проекту постійно вивчає потреби малого бізнесу для того, щоб запропонувати своїм слухачам саме те, що їм необхідно. Наразі це курси з менеджменту, бухобліку, логістики, основ підприємництва та ін.

Розвиток системи дистанційної освіти в Україні вимагає розробки і прийняття відповідної Концепції, на основі якої повинна бути створена Програма на наступні роки, в якій потрібно передбачити виконання наступних завдань:

- здійснення нормативно-правового, організаційного, науково-методичного, інформаційно-телекомунікаційного, матеріально-технічного, кадрового, економічного та фінансового забезпечення системи дистанційного навчання;

- удосконалення структури в системі дистанційного навчання шляхом розширення мережі її центрів;

- забезпечення контролю якості в системі дистанційного навчання за рахунок впровадження в практику експертизи курсів і технологій дистанційного навчання;

- забезпечення професійної підготовки та психологічної підтримки окремих груп населення, зокрема безробітних, громадян з особливими потребами, військовослужбовців строкової служби тощо.

Інтеграція науки і освіти передбачає:

- створення спільних дослідницьких центрів і програм, центрів колективного користування дослідно-експериментальною і приладовою базою фундаментальних досліджень, надання з освітньою метою обладнання і площ інститутів Академії наук;

- активне сприяння академічної науки міжнародній інтеграції освітніх систем, створенню нового покоління підручників, адаптації міжнародного досвіду до національних і культурних особливостей;

- формування інформаційної бази фундаментальних досліджень з метою вдосконалення навчального процесу у вищих навчальних закладах;

- розвиток дослідно-експериментальної і прикладної баз фундаментальних досліджень для спільного використання науковцями, викладачами, студентами й аспірантами університетів і науково-дослідних організацій;

- розробку ефективних механізмів впровадження результатів науково-дослідницької роботи ВНЗ в суспільне виробництво на взаємовигідних засадах.

Таким чином, в Україні поступово формуються окремі центри дистанційної освіти.

Література

1. Український інститут інформаційних технологій в освіті. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://udec.ntu-kpi.kiev.ua>

2. Статистичний бюлетень.. – Київ., 2008. – Січень-червень.

3. Офіційні документи з установ ЄС. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europa.eu/documents/index_en.htm

4. Європейська асоціація університетів дистанційного навчання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eadtu.nl/default.asp>

5. World Education Report 2000. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.UNESCO.org/education/information/wer/index.htm>

6. Сайт українських розробників системи Інтернет-освіти Moodle. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moodle.ukma.kiev.ua>

Надійшла до редколегії 30.09.2009

УДК 378.6

Фадєєв В. І.

ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито основні тенденції розвитку сучасної вищої освіти в рамках загальносвітових, загально цивілізаційних змін. Показуються потреби становлення нових освітніх систем. Ключові слова: освіта, загальносвітові зміни, модернізація вищої освіти, тенденції розвитку освіти.

Фадєєв В. І. Характеристика тенденцій розвитку сучасного вищого образования. *В статье раскрыты основные тенденции развития современного высшего образования в рамках общемировых общецивилизационных изменений. Выявлены потребности становления новых образовательных систем. Ключевые слова: образование, общемировые изменения, модернизация высшего образования, тенденции развития образования.*

Fadeev V. I. Description of tendencies of development of modern higher education. *In the article the basic tendencies of development of modern higher education are exposed within the framework of world, in general lines civilization changes. The necessities of becoming of new educational systems are shown. Key words: education, world changes, modernization of higher education, tendency of development of education.*

В останнє десятиріччя в умовах радикальних перетворень в українському суспільстві освітня система діяла в силу накопиченого в радянській і пострадянській час науково-освітнього потенціалу. У той же час зміни соціально-економічного середовища, що відбуваються в сучасних умовах, висувають нові вимоги до вищої школи. Реформа вищої освіти в Україні припускає розвиток її у двох напрямках: перетворення в стабільне джерело ефективності соціально-економічної, культурної і науково-технічної сфер діяльності людини у власній країні, а також участь у формуванні світового освітнього простору.

Третій напрям вивчення проблеми пов'язаний з обґрунтуванням теорії управління ВНЗ на основі положень теорії соціальних систем і кібернетики щодо специфіки феномену управління, факторів впливу зовнішнього середовища на функціонування ВНЗ, зворотного зв'язку як основи контролю діяльності ВНЗ; удосконаленням інформаційних банків і систем внутрішньошкільної педагогічної інформації, класифікації педагогічної інформації та уточненням їхнього змісту, але без урахування зовнішніх інформаційних потоків і соціальної інформації (В. Г. Афанасьєв, Є. С. Березняк, В. І. Бондар, Ю. В. Васильєв, Л. І. Даниленко, Ю. К. Конаржевський, В. І. Маслов, Н. М. Островерхова, В. С. Пікельна, Ю. Я. Табаков, Л. І. Фішман, Т. І. Шамова, А. Шміте, О. Т. Шпак та ін.).

Для того, щоб уявити собі тенденції вищої освіти в нашій країні звернемося спочатку до тенденцій, що проявляються в загальносвітовому просторі, тому що вони не завжди збігаються з тенденціями, що проявляються в Україні, а в деяких випадках вони мають прямо протилежну спрямованість. Теоретичний аналіз літератури [1-7] дозволяє виявити загальносвітові, загальноцивілізаційні тенденції, характеризуючи спрямованість і особливості їхнього прояву в нашій країні.

1. *Поява нової людини у світі – homo scientificus.* Ця тенденція зв'язана, насамперед, зі зміною критеріїв, за якими судять про багатство й могутність окремих країн. У наш час основним критерієм могутності є кількісне і якісне володіння новими технологіями і швидкість їх розробки, а вони, у свою чергу, пов'язані з рівнем розвитку науки, з числом учених, здатних розробити нові підходи і технології. Недарма такого поширення одержав вислів „відплив умів”, він описує процес, який відбувається в нашій країні з кінця 80-х років. Таким чином, ми